

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE – FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav románských studií, Oddělení francouzské filologie

Posudek školitele

Jméno studenta: Anton Kucherov

Název bakalářské práce: Comparaison des catégories de temps et mémoire dans les essais de Maurice Blanchot et de Pascal Quignard avec la conception de la mémoire dans l'œuvre romanesque de Patrick Modiano

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Závěš Šuman, Ph.D.

Cílem této ambiciózní práce je porovnat kategorie času a paměti v esejistickém díle M. Blanchota a P. Quignarda s několika romány a autobiograficky laděnými spisy P. Modiana. Metodologicky se opírá o celou řadu konceptualizací času/časovosti a paměti (Augustinovo pojetí přítomnosti, Ricœurova teorie vyprávění, Bergsonův vnitřní čas, Adornovy úvahy o eseji, Heringův koncept organické paměti, Norovo odlišení paměti od dějin a jeho metoda paměti míst, Blanchotův věčný návrat a jeho pojetí celistvosti, Modianova *pré-mémoire* ad.), avšak jejich výběr není řádně zdůvodněn. Proč právě Blanchotova a Quignardova esejistika? Jak jste si vymezil korpus analyzovaných textů? Co vás přivedlo k Modianovi? V úvodu tvrdíte, že je pro vás zásadní pojetí francouzského historika P. Nory – je pravda, že jeho metodu míst paměti v práci představujete, avšak nejeví se mi, že by pro koncepci BP byla zásadní. Ztrácí se totiž ve značném množství jiných konceptualizací (od Aristotela přes sv. Augustina až po Adorna a Ricœur), které v práci dost roztěkaně a nesouvisle představujete. Kapitoly o Blanchotovi (3 strany) a Quignardovi (5 stran) jsou relativně sevřené, ale není patrné, jaké důvody vás přivedly právě k výběru těchto autorů. Značně neorganicky je pak napojena nepoměrně rozsáhlejší kapitola o Modianovi (20 stran), v níž odkazujete k dalším metodologickým rámcům (moderní psychologie, autofikce, Deleuze). Dvoustránkový závěr je spíše shrnutím a celek tedy působí roztržštěně a disproporčně. V následujících bodech se pokusím shrnout, proč na mě vaše práce působí právě tímto dojmem.

1) Jednotlivé konceptualizace představujete značně nesourodě a stručně (zejména v úvodu), nenaznačujete vnitřní souvislosti a není tak jasné, proč se v práci vůbec objevují. V čem je pro vás zásadní Deleuzův pojem „lectosigne“ (nechci působit jako škarohlíd, ale existuje zavedený pojem „dekontextualizace“, který by vám zde bohatě vystačil) a jak je možné, že si Deleuzův pojem vypůjčujete, aniž odkazujete na práce, kde jej autor představil? Vaše manévrování s rozličnými koncepty pro mě není přesvědčivé, působí spíše jako ostentativní exhibice.

2) Vaše francouzština je uspokojivá (byť se v práci objevuje řada pochybení formálních), avšak práce jako celek postrádá sevřenou a promyšlenou koncepci a myšlenkově se rozpadá. Není vůbec jasné, k jakým z uvedených konceptualizací se kloníte a proč. Čtenář má dojem, že pracujete s převzatými koncepty, které jste nemohl dostatečně vstřebat. Z toho pak vyplývá neprůkaznost vašich analýz.

3) Často hromadíte deklarativní tvrzení, někdy až aforisticky zhuštěná, a je tedy skoro nemožné se k nim jakkoliv vyjádřit. Nietzscheovu či Pazovu aforističnost a apodikticky vyznívající soudy si může dovolit génius, nikoliv student v bakalářské práci, jejíž pravidla je záhodno pokorně respektovat. O Modianově románové poetice píšete: „Le flou, l'obscurité, l'inconstance et la prétérition modèlent l'impression qui est subjective.“ (s. 24) Po dvojím pozorném přečtení Vaší práce nabývám dojmu, že se podobnými principy řídíte sám.

4) Určitá nesoustředěnost/roztěkanost. Místy se v práci objevují velmi kvalitní, ba dokonce brilantní pasáže, ale často nejste dostatečně soustředěný a výklad postrádá onu pověstnou červenou niť. Ve výše citované pasáži (s. 24) nabízíte rozbor Modianova pojetí paměti, odkazujete na Lacana a Bergsona (řádné bibliografické údaje opět absentují), ale z těchto naznačených souvislostí nic nevyvozujete. Jako byste se mocně nadechl, rozeběhl, ale záhy vám docházejí síly! Totéž v pasáži, kde zavádíte zajímavý a podle mého soudu nosný pojem „temps d'amnésie“ (s. 33), bohužel však opět není jasné proč. Doporučuji vám, abyste v budoucnu pracoval soustředěněji.

5) Proč jste mi zatajil, že jste téma již z velké části zpracoval v časopisecky otištěné studii? A jak je možné, že ji v BP řádně necitujete? Vaše odkazy na citace se většinou neřídí žádnou platnou citační normou a často neuvádíte zdroje vůbec! Tím se ovšem dopouštíte zásadního prohřešku proti etice vědecké práce. Namátkou uvádím příklady: chybí jasně identifikovatelné odkazy na sv. Augustina (s. 2), Genetta (s. 4), Yatese (s. 5), Garrigue (s. 6), Mallarmé (s. 7), Blanchot (s. 8) atd.

Zralost a vyspělost v badání nedoložíte množstvím odkazů, ale tím, že se naučíte hledat souvislosti a že zhodnotíte, do jaké míry jsou vzhledem k tematice paměti a k jednotlivým autorským poetikám relevantní! Postrádáte smysl pro hierarchizaci, třídění, hodnocení, tápete, a vaše interpretace tudíž nelze plně docenit, neboť stojí na vratkých základech.

6) V práci se setkáme s deklaracemi, jež místy hraničí až s nonsensem či jež si prostě protiřečí. Uvedu jeden příklad. V souvislosti s rozbořením Quignardovy *La barque silencieuse* uvádíte citaci: „Le temps n'est pas une donnée transcendante. Le temps n'est pas une forme mentale antérieure à l'expérience.“ (s. 13) Z toho vyvozujete, že pro autora „la compréhension du temps ne dépend pas de l'expérience précédente“ (ibid.). A dodáváte: „Le temps n'est pas une forme mentale qui vient avant l'expérience, c'est quelque chose qui est autour de nous.“ (ibid.) I když pominu vágnost takového tvrzení, nemyslím si, že je taková interpretace správná. Autor říká pouze, že zakoušení času/časovosti není možné bez napojení na zkušenost, což je přece v příkrém rozporu s tím, co tvrdíte... Pokud jsem něco nepochopil, vysvětlete to prosím.

7) Ledabylost či uspěchanost v redakci lze dokázat řadou pravopisných i gramatických prohřešků (zdaleka neuvádím vše):

Překlepy: Persé m. Persée (s. 9), Mondiano m. Modiano (s. 14 a jinde), c'est m. ce (s. 14), l'dépendance m. la dépendance (s. 17), mondianiennes m. modianiennes (s. 17), auto diégétique m. autodiégétique (s. 19), instruisons m. instruction nebo intrusion (? , s. 20), intionstions m. intentions (? , s. 20), sille m. si le (s. 26), la malaise m. le malaise (s. 26), durent m. furent (? , s. 29), en cherchent m. en cherchant (s. 34), Gerrigues m. Garrigues (s. 39), Norra m. Nora (s. 40).

Chybné užití přivlastňovacích zájmen: ses m. leurs (s. 15, s. 25).

Záměna slov (uvádím pravděpodobné rektifikace): phase m. phrase (s. 6), se dépendre m. dépendre (s. 9), laisser m. lasser (s. 19), anthologie m. analogie (s. 28), l'écriture obéit à sa structure une logique dissociative m. l'écriture oppose... (s. 33).

Bizarně znějící a rozhodně neuzuální formulace: voie phénoménologiquement psychanalytique (s. 1), son œuvre par excellence (s. 17), intuitivement naïves fixations du monde (s. 23), tout en sachant impuissant m. tout en se sachant impuissant (s. 29).

Chybné shody a rekce: cette œuvre douloureux (s. 10), un homme hors du temps se trouve en connexion à l'esprit simultanément avec le passé

(s. 13), le message de Modiano vers le passé... (s. 22), la restitue des détails m. lui restitue des détails (s. 30), La mémoire est sensée (sic!) de retenir m. est censée retenir (s. 32), était m. étaient (s. 32), pourrait m. pourraient (s. 33), le fait expirer m. le fait d'expirer (s. 35).

Chybný slovosled a větosled: s. 31 a jinde (viz další bod).

Neucelené a nesrozumitelné věty (nejčastěji vypadlo sloveso): ss. 5, 7, 12, 26, 31, 36.

Chybné formátování a typografie, nesprávná interpunkce – nejčastěji u vložených vět a apozic (snad na každé straně, nemohu je zde vypisovat, ale vyznačil jsem je v tištěné podobě BP.)

ZÁVĚR:

Na vaší práci oceňuji, že jste si vybral náročné a interdisciplinární téma (čas, paměť, zkušenost, trauma z dětství), bohužel však postupujete příliš těkavě a nesoustředěně a neosvojil jste si pravidla akademického psaní. Za neomluvitelné pochybení považuji fakt, že jste část své práce převzal z otištěného článku, který necitujete (program na odhalování plagiátů konstatuje 34% shodu). Vzhledem k jistým kvalitám vaši práci přesto připouštím k obhajobě a navrhuji nejnižší možný stupeň hodnocení, tedy „dobře“.

Poznámka k plagiátorství:

Je mimo pochybnost, že autor při redakci práce postupoval metodou „ctrl+copy and paste“. Pro ukázkou uvádím celý „závěr“ BP (s. 35–36), který se od článku publikovaného v kanadském časopise (odkaz níže, s. 113–114) liší toliko **žlutě** vyznačenou částí, do níž autor značně neorganicky zahrnul několik obecných tvrzení o Modianovi. Celý protokol o podobnosti obou textů je součástí elektronického záznamu v SISu. Student jednoznačně podvádí. Není třeba dodávat, že je takový postup z vědeckého i z etického hlediska na české univerzitní půdě nepřijatelný.

A. Kucherov, „Corrélation des catégories de mémoire et de temps dans les essais de Maurice Blanchot et Pascal Quignard“, *Les Cahiers du GRELCEF (Le temps et l'espace dans la littérature et le cinéma francophones contemporains)*, č. 7, květen 2015, s. 99–116. ISSN 1918-9370

Poznámka: není jasné, zda jsou *Les Cahiers du GRELCEF* recenzovaným vědeckým periodikem. Webové stránky

(http://www.uwo.ca/french/grelcef/cahiers_intro.htm) však vzbuzují dojem, že jde o seriózní univerzitní revue. Nutno ovšem dodat, že *Les Cahiers* zcela evidentně neposkytují kvalitní redakční servis. Překlepy, lapsy a jiné nepřesnosti, jež se objevují v Kucherovově práci, čtenář totiž najde i v časopisecké verzi.

Elektronická verze článku je dostupná na adrese:

www.uwo.ca/french/grelcef/cahiers_intro.htm No 7 (datum posledního přístupu: 5. září 2016)

„Les chercheurs contemporains s'intéressent activement à la problématique de la mémoire et du temps, les questions de corrélation entre le jeu du temps et la mémoire individuelle. Ainsi, cette étude démontre que le traitement de la mémoire dans l'essayisme est un procédé artistique qui a pour but d'illustrer le temps à l'aide de « memory play ». Par conséquent, l'essai représente les fragments comme une technique d'écriture érigée en éthique ; de ce fait, l'écriture fragmentaire est celle de l'essai, elle se démarque des genres en les pratiquant tous afin d'échapper au piège de la totalité, remettant ainsi en cause toutes les assurances de la littérature. La mémoire est également un phénomène fragmentaire qui consiste en morceaux, en fragments ne prétendant pas à l'objectivité, et représentant en même temps l'image subjective du temps. Un paradoxe surgit si l'on pense que la visée de l'art est essentiellement l'harmonie, l'unité, alors que la fragmentation suppose une certaine violence. L'époque contemporaine est marquée par la fragmentation ; vu le contenu des essais, il est possible d'affirmer que l'essai fait partie de l'écriture fragmentaire. La mémoire de Quignard est un souvenir de la vie terrestre, l'écrivain a envie de remonter dans l'histoire pour retrouver le temps perdu. Il est possible de préciser que la mémoire dans les essais de Pascal Quignard consiste dans l'antimémoire, en faisant référence aux lieux de mémoire comme Le Havre ou les ruines de Pompéi qui représentent pour Pascal Quignard la fragmentation de la mémoire, c'est-à-dire les produits de l'imagination. Selon Blanchot, en revanche, le temps disparaît, il s'arrête, perd sa personnalité. L'impersonnalité est une conséquence de la progression dialectique qui part du privé jusqu'au commun, de l'individuel jusqu'à l'historique. Blanchot est un chanteur de l'instant, entre le souvenir et l'oubli, mais selon lui l'« oubliement » n'est pas l'oubli. L'« oubliement » est un mécanisme de défense, qui protège la psychologie. Et l'oubli permet de faire naître quelque chose de nouveau, les vacuités de la mémoire qui apparaissent provoquent l'activité artistique, ainsi l'auteur fait ressortir la mémoire d'oubli qui se déroule dans le temps de l'absence de temps. C'est l'oubli qui rend possibles les

souvenirs du passé, la reconnaissance du présent et l'anticipation du futur. L'oubli dans le contact de mémoire n'est ni son alternative ni son opposition. Ils sont aussi inséparables ainsi que le fait d'inspirer et le fait expirer dans le processus de la respiration. Selon Blanchot, l'écriture fragmentaire ne représente pas la continuité, le fragment n'est pas le morcellement d'un ensemble réel, brisé, le fragmentaire ne se définit pas par rapport à la totalité, en cela il est bien une force subversive. Blanchot affirme comme Quignard qu'il est possible d'expliquer le présent à travers les excursions mentales dans la pré-mémoire. L'auteur reçoit la liberté de vivre hors du temps, d'être au-dessus du temps, d'entrer dans un espace particulier hors du temps. Le traitement de la mémoire et du temps devient un procédé artistique actuel, et la réalité essayistique devient un espace multidimensionnel. Dans cet œuvre nous traitons de la mémoire essayistique. Les catégories de mémoire et de temps deviennent des moyens artistiques et les œuvres de Maurice Blanchot et de Pascal Quignard permettent d'avoir pleine conscience du caractère paradoxal de la présence d'une certaine sorte de mémoire – de l'antimémoire, de la mémoire d'oubli et du temps de l'absence de temps."

A. Kucherov, BP, s. 35–36.

„Les chercheurs contemporains s'intéressent activement à la problématique de la mémoire et du temps, les questions de corrélation entre le jeu du temps et la mémoire individuelle. Ainsi, cette étude démontre que le traitement de la mémoire dans l'essayisme est un procédé artistique qui a pour but d'illustrer le temps à l'aide de « memory play ». Par conséquent, l'essai représente les fragments comme une technique d'écriture érigée en éthique ; de ce fait, l'écriture fragmentaire est celle de l'essai, elle se démarque des genres en les pratiquant tous afin d'échapper au piège de la totalité, remettant ainsi en cause toutes les certitudes de la littérature.

La mémoire est également un phénomène fragmentaire qui consiste en morceaux, en fragments ne prétendant pas à l'objectivité, et représentant en même temps l'image subjective du temps. Un paradoxe surgit si l'on pense que la visée de l'art est essentiellement l'harmonie, l'unité, alors que la fragmentation suppose une certaine violence. L'époque contemporaine est marquée par la fragmentation ; vu le contenu des essais, il est possible d'affirmer que l'essai fait partie de l'écriture fragmentaire.

La mémoire de Quignard est un souvenir de la vie terrestre, l'écrivain a envie de remonter dans l'histoire pour retrouver le temps perdu. Il est possible de préciser que la mémoire dans les essais de Pascal Quignard consiste dans l'antimémoire, en faisant référence aux lieux de mémoire comme Le Havre ou les ruines de Pompéi qui représentent pour Pascal Quignard la fragmentation de la mémoire, c'est-à-dire les produits de

l'imagination. Selon Blanchot, en revanche, le temps disparaît, il s'arrête, perd sa personnalité. L'impersonnalité est une conséquence de la progression dialectique qui part du privé jusqu'au commun, de l'individuel jusqu'à l'historique. Blanchot est un chanteur de l'instant, entre le souvenir et l'oubli, mais selon lui l'« oubliement » n'est pas l'oubli. L'« oubliement » est un mécanisme de défense, qui protège la psychologie. Et l'oubli permet de faire naître quelque chose de nouveau, les vacuités de la mémoire qui apparaissent provoquent l'activité artistique, ainsi l'auteur fait ressortir la mémoire d'oubli qui se déroule dans le temps de l'absence de temps. C'est l'oubli qui rend possibles les souvenirs du passé, la reconnaissance du présent et l'anticipation du futur. L'oubli en contact avec la mémoire n'est ni son alternative ni son opposition. Ils sont aussi inséparables ainsi que le fait d'inspirer et le fait expirer dans le processus de la respiration. Selon Blanchot, l'écriture fragmentaire ne représente pas la continuité, le fragment n'est pas le morcellement d'un ensemble réel, brisé, le fragmentaire ne se définit pas par rapport à la totalité, en cela il est bien une force

subversive. Blanchot affirme comme Quignard qu'il est possible d'expliquer le présent à travers les excursions mentales dans la pré-mémoire. C'est de la même façon que Modiano donne son interprétation des faits et des pensées acquises par l'expérience individuelle de l'auteur de la même façon que les essais nous proposent une image artistique d'une personne concrète, une image de la vision subjective.

Modiano à son tour reconstitue la mémoire des débris du passé comme Pascal Quignard. La Barque silencieuse de Quignard est un exemple d'excellence d'écriture fragmentaire. Chez Quignard le temps représente les gens, l'image est complétée par les réflexions philosophiques sur la solitude de l'homme et la perte des liens.

L'auteur reçoit la liberté de vivre hors du temps, d'être au-dessus du temps, d'entrer dans un espace particulier hors du temps. Le traitement de la mémoire et du temps devient un procédé artistique actuel, et la réalité essayistique devient un espace multidimensionnel. Dans cet oeuvre nous traitons de la mémoire essayistique. Les catégories de mémoire et de temps deviennent des moyens artistiques et les oeuvres de Maurice Blanchot, de Pascal Quignard et de Patrick Modiano permettent d'avoir pleine conscience du caractère paradoxal de la présence d'une certaine sorte de mémoire - de l'antimémoire, de la mémoire d'oubli et du temps de l'absence de temps."

FACTA LOQUUNTUR!

Praha 5. září 2016

PhDr. Závěš Šuman, Ph.D.

školitel